

WSTĘP

O roku ów! Kto ciebie widział w naszym kraju!
Ciebie dotąd lud zwie rokiem urodzaju,
A żołnierz rokiem wojny; dotąd lubią starzy
O tobie bajać, dotąd pieśń o tobie marzy.

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, księga XI

Wydarzenia wojny 1812 roku do dziś budzą emocje pasjonatów historii. Wizja zmagania wielosettysięcznych wojsk na bezkresnych obszarach wschodniej Europy, zdobycia i spalenia Moskwy, tragicznego odwrotu i zagłady Wielkiej Armii przez kolejne dziesięciolecia znajdowała swoje odbicie nie tylko w pamiętnikach uczestników tych wydarzeń, lecz także na kartach powieści historycznych, w niezliczonych obrazach, a wreszcie w filmach i grach komputerowych. Kampania 1812 roku obudziła nadzieje Polaków na odzyskanie pełnej niepodległości i przywrócenie nazwy „Polska” na mapie Europy, o czym po ponad 20 latach i doświadczeniach powstania listopadowego tak przejmująco pisał Adam Mickiewicz. Ewentualne zwycięstwo Napoleona stwarzało także szansę rozszerzenia francuskiego modelu ustrojowego i prawnego na wschodnie obszary Starego Kontynentu.

Zawężenie wojny 1812 roku tylko do spraw polskich byłoby jednak nieporozumieniem. Konflikt ten objął swoim zasięgiem większość krajów europejskich, a zasadniczym celem Napoleona było nie tyle restytuowanie państwowości polskiej, ile doprowadzenie do klęski Wielkiej Brytanii przez pełne wprowadzenie systemu blokady kontynentalnej. Miały temu służyć pokonanie Rosji, która się z tego systemu wyłamała, i współpraca ze Stanami Zjednoczonymi, czołowym rywalem Wielkiej Brytanii na kontynencie północnoamerykańskim.

Polskim wkładem w badania nad historią tego konfliktu była przede wszystkim monumentalna dwutomowa monografia Mariana Kukiela *Wojna 1812 roku*, wydana w Krakowie w 1937 roku. Po zniszczeniu wielu zespołów archiwalnych podczas II wojny światowej wydawać by się mogło, że polscy historycy nie mają już wiele do powiedzenia na temat wojny 1812 roku. Mimo wszystko pozostały liczne źródła, w tym ogromny zbiór wspomnień, ale wiele kwestii związanych z owym konfliktem do dziś nie w pełni przebadano. Lektura zasobu archiwów prowincjonalnych, niepublikowanych wspomnień i zbiorów korespondencji, a także próba reinterpretacji znanych już od dawna pamiętników i dzienników prowadzi w wielu przypadkach do nowych ustaleń, korygujących dotychczasowy stan wiedzy, oraz do stawiania nowych problemów badawczych.

Prezentowane w niniejszym tomie studia dotyczą wielu aspektów szeroko rozumianego roku 1812. Dotykają one problemów polityki światowej, kwestii ustrojowo-prawnych napoleońskiej Europy, a wreszcie przebiegu samego konfliktu militarnego i próby wyjaśnienia przyczyn klęski armii cesarza. Naturalnie nie przynoszą jednoznacznej odpowiedzi, dlaczego wydarzenia potoczyły się wówczas w znany nam wszystkim sposób. Zwracają jednak uwagę na wiele czynników, które musiały prowadzić do ostatecznej katastrofy Napoleona, a co za tym idzie, rozpadu jego europejskiego imperium. Badania dotyczące wojny 1812 roku, najbardziej kontrowersyjnego konfliktu tej epoki, będą kontynuowane bez wątpienia także w przyszłości, chociaż historycy są świadomi, że na niektóre pytania trudno będzie udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Niniejszy tom ma na celu przybliżyć Czytelnikowi wybrane problemy 1812 roku, zarówno w wymiarze politycznym, jak i prawnym, ekonomicznym, wojskowym, a wreszcie z perspektywy uczestników wydarzeń.

*Michał Baczkowski
Katarzyna Kuras*